

JERZY MIGDAŁ
GRZEGORZ SKROBOTOWICZ

MOŻLIWOŚĆ
REALIZACJI EUROPEJSKICH REGUŁ WIĘZIENNYCH Z 2006 R.
W ZAKRESIE REINTEGRACYJNEGO MODELU
WYKONYWANIA KARY POZBAWIENIA WOLNOŚCI
A PRZELUDNIENIE
POLSKICH JEDNOSTEK PENITENCJARNYCH

Ustawowe ukształtowanie wykonywania kary pozbawienia wolności zawiera rozwiązania, które sprzyjają realizacji integracyjnego modelu jej wykonania.

Na tym ogólnym poziomie regulacje w zakresie celów kary¹, wyrażone w art. 53 Kodeksu karnego² i art. 67 Kodeksu karnego wykonawczego³, są zbieżne z nowoczesnymi trendami obserwowanymi w penitencjarystyce rozwiniętych krajów Unii Europejskiej, a które znalazły swój wyraz w Europejskich Regułach Więziennych, przyjętych w dniu 11 stycznia 2006 r. przez Komitet Ministrów dla państw członkowskich Rady Europy, jako rekomendacja Rec (2006)⁴.

Prof. dr hab. JERZY MIGDAŁ – kierownik Katedry Postępowania Karnego, Prawa Karnego Wykonawczego i Kryminalistyki, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin.

Dr GRZEGORZ SKROBOTOWICZ – asystent Katedry Postępowania Karnego, Prawa Karnego Wykonawczego i Kryminalistyki, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: grzegorz.skrobotowicz@kul.pl

¹ Zob. A. M a r e k, *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. V, Warszawa 2010, s. 176.

² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.) [dalej cyt.: k.k.].

³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557 z późn. zm.) [dalej cyt.: k.k.w.].

⁴ Przyjęta na 952 posiedzeniu delegatów [dalej cyt.: Europejskie Reguły Więzienne z 2006 r.].

Zastąpiły one wcześniejsze wersje Europejskich Reguł Więziennych⁵. Europejskie Reguły Więzienne z 2006 r. są przede wszystkim wynikiem rozwoju praw człowieka, ale także zmian w zakresie standardów dotyczących respektowania w ramach wykonywania środków reakcji prawnokarnej skutkujących pozbawieniem wolności. Ciągłe obowiązują także Wzorcowe Reguły Minimum Postępowania z Więźniami⁶ oraz rezolucja 45/111 przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 14 grudnia 1990 r. dotycząca podstawowych zasad traktowania więźniów.

1. EUROPEJSKIE REGUŁY WIĘZIENNE Z 2006 R. – PRYMAT REINTEGRACYJNEGO MODELU WYKONYWANIA KARY

Europejskie Reguły Więzienne z 2006 r., choć są zaleceniami pozbawionymi mocy wiążącej, należącymi do tzw. *soft law*, wywierają znaczący wpływ na kierunek reform więziennictwa w Europie Środkowej i Wschodniej, w tym w Polsce. Poszanowanie praw skazanego jako osoby ludzkiej o przyrodzonej godności, choć w praktyce nie zawsze do końca realizowane, to jednak w większości systemów penitencjarnych stanowi niepodważalną podstawę regulacji w ustawodawstwach krajowych w zakresie celów funkcjonowania. Stanowią one także jedno z narzędzi wykorzystywanych przez Komitet ds. Przeciwdziałania Torturom, Nieludzkiemu i Poniżającemu Traktowaniu⁷.

Europejskie Reguły Więzienne z 2006 r. zawierają 108 reguł, zgrupowanych w dziewięciu częściach:

- Część I: „Podstawowe zasady i zakres stosowania” (*Basic Rules*, reg. 1-13), zawiera reguły ogólne, które stanowią podstawę interpretowania całego aktu prawnego oraz określają zakres i zasady stosowania tych reguł.
- Część II: „Warunki osadzenia” (*Conditions of Imprisonment*, reg. 14-38),

---

⁵ Zalecenie R (87)3 Komitetu Ministrów do Państw Członkowskich w sprawie Europejskich Reguł Więziennych, przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 12 lutego 1987 r. na 404 posiedzeniu wiceministrów/zastępców ministrów.

⁶ Przyjęte w Genewie w 1955 r. przez Pierwszy Kongres Narodów Zjednoczonych w Sprawie Zapobiegania Przestępczości i Postępowania ze Sprawcami Przestępstw i zaaprobowane przez Radę Gospodarczą i Społeczną w rezolucji 663C (XXIV) z dnia 31 lipca 1957 r. oraz 2076 (LXII) z dnia 13 maja 1977 r.

⁷ Zob. M. Płatek, *Zadania polskiej polityki penitencjarnej w świetle Europejskich Reguł Więziennych*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 11 (2007), z. 1, s. 267.

odnosi się do ogólnych warunków uwięzienia oraz zawiera specjalne uregulowania dotyczące m.in. takich grup skazanych, jak kobiety, nieletni czy mniejszości etniczne.

- Reguły części III: „Zdrowie” (*Health*, reg. 39-48), poświęcone są opiece medycznej w zakładach karnych.
- Część IV: „Porządek w zakładzie” (*Good order*, reg. 47-70.7), dotyczy bezpieczeństwa i porządku w zakładzie karnym.
- Część V: „Reguły dotyczące dyrekcji i personelu” (*Management and staff*, reg. 71-91), zajmuje się problematyką zarządzania zakładem karnym i personelem.
- Część VI: „Inspekcja i monitoring” (*Inspection and monitoring*, reg. 92-93.2), zawiera trzy reguły poświęcone inspekcjom i monitoringowi.
- Część VII: „Sytuacja osadzonych nieosadzonych” (*Untried prisoners*, reg. 94-101), odnosi się do tzw. więźniów nieosadzonych.
- Część VIII: „Cele rygoru dla odbywających karę” (*Sentenced prisoners*, reg. 102-107.5) dotyczy natomiast więźniów prawomocnie skazanych.
- Część IX: „Uaktualnienie zasad” (*Updating the Rules*) zawiera jedno postanowienie końcowe stanowiące o konieczności regularnego aktualizowania Reguł.

Kompleksowe przedstawienie Europejskich Reguł Więziennych nie jest zamierzeniem niniejszej publikacji. W tym miejscu zaznaczymy jednak, że nowe reguły wśród celów wykonywania kary pozbawienia wolności wymieniają jedynie cel reintegracyjny (reg. 102.1).

Zapis ten nabiera szczególnego znaczenia w obliczu toczonej ciągle, także w naszym kraju, debaty i wysuwanych postulatów, aby zasadniczym, a najlepiej jedynym celem orzekania i wykonywania kar i środków skutkujących pozbawieniem wolności, uczynić zapewnienie bezpieczeństwa społecznego i ochronę społeczną.

Zagadnienie celów w zakresie realizowania polityki karnej jest jednym z najważniejszych w procesie reformowania więziennictwa, a usytuowanym w kontekście zamierzeń i zadań, jakie ma spełniać kara pozbawienia wolności.

Po okresie stagnacji, w zakresie oddziaływań integracyjnych, a szczególnie rezygnacji z idei resocjalizacji osób pozbawionych wolności i wysuwania na czoło realizowanych funkcji odstraszałającej i izolującej kary pozbawienia wolności, daje się zauważyć powrót do zainteresowania resocjalizacją skazanych, nastawioną na przygotowanie skazanego do samodzielności⁸ i życia zgodnie

---

⁸ Zob. t e n ż e, *Istota i znaczenie Europejskich Reguł Więziennych (ERW-2006) z perspektywy pracy funkcjonariuszy więziennych*, [w:] *Pozbawienie wolności – funkcje i koszty*. Księga

z przyjętymi normami i regułami społecznymi oraz prawnymi. Ta samodzielność skazanego, którą winien się charakteryzować po opuszczeniu jednostki penitencjarnej, to jedno z podstawowych zaleceń zawartych w Europejskich Regułach Więziennych z 2006 r.

Dominująca w latach osiemdziesiątych doktryna *nothing works*, w zakresie oddziaływań resocjalizacyjnych w kontekście weryfikacji przez programy badawcze wykazujące jej niezasadność, zostaje zastąpiona przez poglądy *something works*. Co więcej, we Francji, Hiszpanii czy Niemczech zasada resocjalizacyjnej funkcji kary pozbawienia wolności otrzymała rangę zasady konstytucyjnej.

Oczywiście nie zmienia to faktu, że możliwe do osiągnięcia cele resocjalizacyjne wykonywania kary pozbawienia wolności realizuje się bardzo trudno, a cała rzecz jest przedsięwzięciem niezwykle mało efektywnym w kontekście osiągniętych rezultatów. Jednak polityka karna oparta na odstraszeniu nie sprawdza się w praktyce i okazuje się nieskuteczna w obliczu narastającej przestępczości.

Działania muszą zatem zmierzać, jeśli nie do pełnej resocjalizacji skazanych (cele maksimum), to przynajmniej do próby ich integracji ze społeczeństwem (cele minimum w postaci przestrzegania zasad współżycia społecznego i umiejętności funkcjonowania w społeczeństwie), co zakładają właśnie Europejskie Reguły Więzienne z 2006 r.

Europejskie Reguły Więzienne z 2006 r. duży nacisk kładą na powiązanie celów reintegracyjnych w wykonywaniu kary pozbawienia wolności z zasadą normalizacji życia w zakładach karnych, czyli upodobnienia życia w zakładzie karnym, w różnych jego przejawach, do warunków życia panujących na wolności⁹. Umożliwienie skazanym, w jak najszerszym stopniu, samodecydowania o swoich losach pozwoli im na nauczenie się odpowiedzialności i prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie.

Spektrum możliwości jest bardzo duże – poczynając od najprostszych spraw, związanych z codziennym funkcjonowaniem, po uczestnictwo w zaawansowanych programach i zajęciach przygotowujących do życia na wolności.

Warunkiem jednak do realizowania jakichkolwiek sensownych działań w tym zakresie jest skoncentrowanie się systemów penitencjarnych przede wszystkim na zredukowaniu liczby uwięzionych i zlikwidowaniu przepełnienia więzień.

---

jubileuszowa Profesora Teodora Szymanowskiego, red. A. Rzepliński, I. Rzeplińska, M. Niełacna, P. Wiktorska, Warszawa 2013, s. 823 i 825.

⁹ Zob. t e n ż e, *Zadania polskiej polityki penitencjarnej*, s. 277.

2. PRZELUDNIENIE JEDNOSTEK PENITENCJARNYCH A WYKONYWANIE KARY POZBAWIENIA WOLNOŚCI

Przeludnienie oraz kolejka oczekujących skazanych na przyjęcie do jednostek penitencjarnych stanowi już od wielu lat istotny problem polskiego systemu penitencjarnego. Jednym ze źródeł, zarówno pierwszego, jak i drugiego zjawiska, jest obowiązek i jednocześnie potrzeba przestrzegania minimalnej powierzchni przypadającej na jednego osadzonego. Zgodnie z art. 110 § 2 k.k.w.: „Powierzchnia w celi mieszkalnej, przypadająca na skazanego, wynosi nie mniej niż 3 m²”. W uzasadnionych wypadkach, wskazanych w k.k.w.¹⁰, przestrzeń ta może być czasowo zmniejszona¹¹. Do 1989 r. powierzchnia przypadająca na jednego skazanego była określona w metrach sześciennych. Tak określone minimum normy mieszkaniowej obarczone było dużym poziomem błędu, ponieważ cele mieszkalne były bardzo wysokie, co powodowało *de facto* zmniejszenie faktycznej przestrzeni życiowej skazanych.

Wymóg odpowiedniej przestrzeni życiowej, nawet w warunkach odbywania kary pozbawienia wolności, stanowi bezsprzeczne prawo każdego człowieka.

Przestrzeganie przez władze zakładów karnych oraz aresztów śledczych normy powierzchniowej, oprócz ustawowego obowiązku, podyktowane jest także wieloma innymi względami. Po pierwsze, osadzeni w zakładach karnych typu zamkniętego przebywają w „swoich” celach praktycznie 24 godziny na dobę, opuszczając ją, co do zasady, wyłącznie na krótki czas w celu skorzystania z przysługujących im uprawnień, typu: wzięcie udziału w zajęciach kulturalno-oświatowych czy sportowych w obrębie zakładu karnego, udanie się na widzenie lub odbycie godzinnego spaceru na placu spacerowym, który także nie jest dużym powierzchniowo terenem¹². W przypadku sprawców zbrodni skazanych na kary najsurowsze: karę 25 lat pozbawienia wolności lub karę dożywotniego pozbawienia wolności, cela stanowi realny surogat dla zaspokojenia potrzeby mieszkaniowej, przestrzennej charakterystyczną dla każdego człowieka. Po drugie, zasadą jest umieszczanie skazanych w celach wieloosobowych, co w konsekwencji powoduje jeden z dwóch skutków: albo obecność innych współosadzonych będzie łagodziła uciążliwość odizolowania od społeczeństwa, albo wręcz przeciwnie, będzie je jeszcze bardziej potęgowała¹³. Ostatecznie,

¹⁰ Zob. m.in. art. 110 § 2a i 2b k.k.w.

¹¹ Zob. K. P o s t u l s k i, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 485-491.

¹² Zob. m.in. art. 90 k.k.w. oraz art. 112 § 1 k.k.w.

¹³ Zob. T. S z y m a n o w s k i, *Przeludnienie zakładów karnych, jego następstwa i metody ograniczania tego zjawiska* „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 11 (2007), z. 1, s. 281-285.

z którym z następstw będziemy mieli do czynienia, zależy również od wielu zmiennych, takich jak osobowość skazanego, jego dotychczasowe życie oraz postawy prezentowane przez współwięźniów.

W zestawieniu rodzimego ustawodawstwa dotyczącego „metrażu więziennego” z europejskimi standardami, polskie regulacje wypadają niezwykle blado, plasując Polskę w końcówce stawki. Niższe od naszych norm powierzchniowych, przypadających na więźnia, przewidują w swoich systemach prawnych m.in.: Estonia, Łotwa oraz Ukraina – 2,5 m², porównywalne regulacje znajdują się natomiast na Litwie i Węgrzech – 3 m², a niewiele większe w Czechach i na Słowacji – 3,5 m². Dla porównania, w takich państwach jak Finlandia czy Portugalia normy powierzchniowe wynoszą 7 m², w Belgii, Niemczech czy Włoszech – 9 m², natomiast w Austrii, Grecji czy Holandii powierzchnia w celi musi wynosić co najmniej 10 m² na osobę uwięzioną. Powyższe zestawienie bardzo wyraźnie wskazuje na istotne, bo w niektórych przypadkach nawet kilkukrotne, różnice pomiędzy państwami postkomunistycznymi a blokiem państw skandynawskich oraz Europy Zachodniej¹⁴.

Problem przeludnienia jednostek penitencjarnych w systemie polskiego więziennictwa nie jest zjawiskiem nowym, bowiem już z końcem dwudziestolecia międzywojennego liczba osadzonych oscylowała w granicach 70 tys. osób, stanowiąc istotny problem dla ówczesnych władz. W okresie PRL władze prowadziły „walkę” z rosnącą liczbą skazanych za pomocą korzystania z instytucji amnestii. Akty amnestyjne zostały wydane aż 13 razy, co stanowiło zwalnianie poszczególnych grup skazanych przeciętnie co trzy lata. Oprócz polityki okresowych zwolnień, system penitencjarny był niezwykle surowy i bezwzględny, co przejawiało się w stosowaniu różnych form przemocy wobec osadzonych przez pracowników służby więziennej, m.in. biciu pałkami czy nawet używaniu broni palnej¹⁵.

Poważne buntury zostały odnotowane w sytuacjach wzrostu populacji więźniów. Granicą zachowania względnego spokoju była liczba 60 tys. osadzonych. Po jej przekroczeniu dochodziło do stopniowego wzrostu zachowań patologicznych – samouszkodzeń, gwałtów oraz znęcania się na współosadzonych, a także bójek i wzmoczonego rozwoju subkultury więziennej. W momencie krytycznym, osiągnięcia stanu populacji więziennej na poziomie 80-85 tys., w jednostkach penitent-

---

¹⁴ Tamże, s. 286.

¹⁵ Tamże, s. 287-288.

cyjnych zaczęły wybuchać liczne bunty oraz grupowe głodówki. Sytuacja taka miała miejsce w latach: 1955-1956, 1971-1972 oraz 1981-1988¹⁶.

Bunty mające miejsce między rokiem 1981 a 1989 były także powiązane ze zmianami społecznymi oraz ustrojowymi, do których doszło w Polsce. W ich wyniku śmierć poniosło kilku więźniów, ponad tysiąc osadzonych zostało pobitych, a także zniszczeniu uległo kilka budynków więziennych¹⁷. Przykłady te dobitnie wskazują, iż zmiany, które działy się poza murami więzień, znalazły swoje przełożenie także na skazanych. Zostały one również podsycone przez ogólnie panujący ścisk oraz tłok zarówno w jednostkach penitencjarnych, jak i samych celach mieszkalnych.

Na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku średnioroczna liczba osadzonych wynosiła niespełna 46 tys. W ciągu pięciu lat (1990-1995) liczba ta wzrosła do ponad 65 tys. W okresie kolejnych trzech lat (1995-1998) co prawda odnotowano spadek liczby osadzonych do poziomu 58 tys., jednak następne lata (zima 1999 – jesień 2003) to istotny wzrost ich liczby aż do prawie 83 tys. Wzrostowi liczby osadzonych nie towarzyszył równoczesny wzrost liczby miejsc przeznaczonych dla nich. Na przestrzeni lat 1999-2004 system penitencjarny dysponował od 65 tys. do 69 tys. miejsc. Przeludnienie w celach wahało się średnio w przedziale 18-20%, jednak w niektórych zakładach przekraczało 150% ich pojemności¹⁸. W kolejnych latach, tj. 2005-2010 liczba skazanych osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych oscylowała w przedziale 69-76 tys. osób¹⁹.

Jednostki penitencjarne, zlokalizowane na terenie całego kraju, są w stanie pomieścić aktualnie ponad 89 tys. osadzonych²⁰. Ogólna pojemność zakładów karnych oraz aresztów śledczych na dzień 31 stycznia 2014 r. wynosi dokładnie 87 051 miejsc. Składają się na nie odpowiednio: oddziały mieszkalne (83 920 miejsc) oraz cele izolacyjne, izby chorych, szpitale, domy dla matki i dziecka, oddziały tymczasowego zakwaterowania (3131 miejsc). Dodatkowo są jeszcze 2052 miejsca w pomieszczeniach jednostek penitencjarnych przystosowane przez

¹⁶ Zob. P. M o c z y d ł o w s k i, *Przeludnienie więzień. O konsekwencjach populizmu penalnego i ideologizacji polityki kryminalnej w Polsce dla więziennictwa*, [w:] *Problemy penologii i praw człowieka na początku XXI stulecia. Księga poświęcona pamięci Profesora Zbigniewa Hołdy*, red. B. Stańdo-Kawecka, K. Krajewski, Warszawa 2011, s. 454-456.

¹⁷ Zob. S z y m a n o w s k i, *Przeludnienie zakładów karnych*, s. 287-288.

¹⁸ Zob. P. M o c z y d ł o w s k i, *Więziennictwo w okresie transformacji ustrojowej w Polsce: 1989-2003*, [w:] *System penitencjarny i postpenitencjarny w Polsce*, red. T. Bulenda, R. Musidłowski, Warszawa 2003, s. 121.

¹⁹ Zob. t e n ż e, *Przeludnienie więzień*, s. 470.

²⁰ Źródło: http://sw.gov.pl/Data/Files/001142rdeb/2014-01-31_szczegolowa_informacja_o_zaludnieniu_oddzialow_mieszkalnych.pdf [dostęp: 02.02.2014].

ich dyrektorów do wymogów cel mieszkalnych. Zgodnie z komunikatem o zaludnieniu z dnia 31 stycznia 2014 r., ogłoszonym przez Centralny Zarząd Służby Więziennej, „zaludnienie zakładów karnych i aresztów śledczych w skali kraju wynosi 92,8%, co oznacza, że w rozumieniu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie trybu postępowania właściwych organów w wypadku, gdy liczba osadzonych w zakładach karnych lub aresztach śledczych przekroczy w skali kraju ogólną pojemność tych zakładów (Dz. U. Nr 202, poz.1564), nie została przekroczona ich ogólna pojemność”²¹.

Przedstawione powyżej dane statystyczne jednoznacznie wskazują na ciągłe rozrastanie się zarówno liczby samych osadzonych, jak i przystosowanych dla nich miejsc, w ramach działających dotychczas jednostek penitencjarnych. Budżet przeznaczony na więziennictwo w Polsce nie odpowiada aktualnym potrzebom, a środki przyznawane przez Ministerstwo Sprawiedliwości często podlegają okrojaniu.

Odrębną kwestię stanowi liczba funkcjonariuszy służby więziennej. Aby mówić o faktycznym realizowaniu zaleceń zawartych w Europejskich Regułach Więziennych z 2006 r., liczba funkcjonariuszy i pracowników cywilnych służby więziennej musi zostać dostosowana do liczby osadzonych. W Polsce odnotowany jest najwyższy w Europie odsetek więźniów przypadających na jednego pracownika służby więziennej, w 2007 r. stosunek ten wyglądał następująco: 1 strażnik na 3,5 skazanego. Szczególnie źle wypada wskaźnik liczby funkcjonariuszy służby więziennej pionu penitencjarnego (który odpowiada za pracę wychowawczą) w stosunku do liczby skazanych. W takim stanie rzeczy fikcją pozostaje kwestia realnego wpływu funkcjonariusza na podległych mu osadzonych. Funkcjonariusze nie są w stanie wystarczająco szybko i właściwie reagować na wybuchające spory oraz konflikty pomiędzy samymi więźniami. Duże obciążenie przekłada się także na samych funkcjonariuszy służby więziennej, którzy będąc przepracowanymi, nie wypełniają swoich obowiązków w pełnym zakresie. W konsekwencji brak odpowiedniego i czasowego nadzoru powoduje wzrost wpływów „nielegalnej władzy więziennej” tworzonej przez podkulturę więzienną. Pod jej wpływem narzucane są, jednym osadzonym przez innych, prawa i obowiązki niemające nic wspólnego z reintegracyjnym modelem wykonywania kary pozbawienia wolności, a wręcz przeciwnie, potęgowana jest patologia zachowań wśród skazanych²². Istotną rolę,

²¹ Źródło: http://sw.gov.pl/Data/Files/001142rdeb/2014-01-31_komunikat_w_sprawie_zaludnienia_zakladow_karnych_i_aresztow_sledczych.pdf [dostęp: 02.02.2014].

²² Zob. M o c y d ł o w s k i, *Przeludnienie więzień*, s. 454, 471-472 i 474.

jaką pełni Służba Więzienna w procesie wykonywania kary pozbawienia wolności, znalazła swoje odzwierciedlenie w regule 8 Europejskich Reguł Więziennych z 2006 r.

*

W sytuacji permanentnego przeludnienia trudno o wdrażania do realizacji Europejskich Reguł Więziennych z 2006 r. W warunkach ekstremalnej ciasnoty cele wykonywania kary pozbawienia wolności, zapisane w art 53 k.k., 67 k.k.w. w zw. z art 4 k.k.w.²³, stają się mało realne. Wszelkie działania podejmowane wobec skazanego są wówczas nacechowane schematyzmem i rutyną. W dzisiejszych czasach działania te nakierowane są oczywiście na zapewnienie, mimo wszystko, humanitarnych warunków przetrzymywania osadzonych i dbanie, by w chwili opuszczenia zakładu znajdowali się oni w stanie nie pogorszonym z winy jednostki penitencjarnej w stosunku do tego, w jakim znajdowali się przy rozpoczęciu pobytu. W praktyce skutkuje to przekształceniem zakładu karnego w przechowalnię, w którym osadzeni – użytkownicy w sposób niezamierzony poddawani są zamiast oddziaływaniom reintegracyjnym obróbce w kierunku uczenia się roli funkcjonowania jako więzień. Dodajmy, iż w najlepszym razie, bo alternatywą jest poddanie się negatywnym wpływom środowiska bardziej zdemoralizowanych użytkowników zakładu.

Zgodzić należy się także z M. Płatek, że „Europejskie Reguły Więzienne z 11 stycznia 2006 r. nie są nastawione na to, by sprawcę traktować pobłaźliwie, ale na to, by obniżyć społeczne, negatywne koszty jakimi skutkuje uwięzienie”²⁴.

Polityka kryminalna „produkująca” więcej uwięzionych niż system penitencjarny danego kraju może ich umieścić w humanitarnych warunkach, jest nie do przyjęcia, i jej zmiana warunkuje w sposób elementarny jakąkolwiek sensowną pracę penitencjarną.

Zmniejszenie przeludnienia można osiągnąć nie przez budowę nowych więzień, ponieważ te zostaną wypełnione kolejną oczekujących, która dziś wynosi w Polsce około 70 tys. osób, ale przez skrócenie wymiaru orzekanych kar pozbawienia wolności, częstsze zawieszanie jej wykonywania, rozbudowę katalogu środków alternatywnych dla pozbawienia wolności, takich jak: praca na cele społeczne, wprowadzenie środków sprawiedliwości naprawczej, rozbudowanej struktury środków probacyjnych itp.

²³ Zob. K. Dąbkiewicz, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, wyd. II, Warszawa 2013, s. 238-244.

²⁴ Zob. Płatek, *Zadania polskiej polityki penitencjarnej*, s. 276.

Skutecznym sposobem na ograniczenie kolejek skazanych oczekujących na odbycie wymierzonej im kary pozbawienia wolności jest np. dalszy rozwój systemu dozoru elektronicznego. W przypadku m.in. znowelizowania treści art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego²⁵, poprzez rozszerzenie możliwości jego zastosowania do skazanych wobec których orzeczono kary pozbawienia wolności do lat trzech (w miejsce dotychczasowego jednego roku). Wówczas duża liczba takich skazanych rozpoczęłaby odbywanie kary właśnie w tym systemie. Bezsporny jest fakt, że polskiego systemu penitencjarnego nie stać na wybudowanie takiej liczby nowych jednostek, aby pomieściły one wszystkich skazanych. Dodatkowo, koszt utrzymania jednego skazanego w zakładzie karnym czy areszcie śledczym jest dużo wyższy, niż osoby objętej dozorem elektronicznym. Równocześnie dochodzi do realnego wykonywania zaleceń zawartych w Europejskich Regułach Więziennych z 2006 r. w zakresie wykonywania kary pozbawienia wolności w warunkach maksymalnie zbliżonych do tych sprzed popełnienia przestępstwa. Skazany odbywający karę w systemie dozoru elektronicznego, po pierwsze – nie zostaje odcięty od swojego dotychczasowego życia osobistego, co wpływa na podtrzymanie więzi rodzinnych, a po wtóre – jest w stanie dalej świadczyć pracę, pozyskując środki na życie swoje oraz najbliższych, oraz np. wykonując orzeczony środek karny – obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

Rozgęszczenie jednostek penitencjarnych jest zatem warunkiem podstawowym, od którego rozwiązania zależy możliwość wdrażania innych działań w kierunku realizacji postanowień Europejskich Reguł Więziennych z 2006 r.

BIBLIOGRAFIA

Źródła prawa

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego (Dz. U. 2010, Nr 142, poz. 960 z późn. zm.).

---

²⁵ Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego (Dz. U. 2010, Nr 142, poz. 960 z późn. zm.).

Literatura

- Dąbkiewicz K.: Kodeks karny wykonawczy. Komentarz, wyd. II, Warszawa 2013.
- Marek A.: Kodeks karny. Komentarz, wyd. V, Warszawa 2010.
- Moczydłowski P.: Przeludnienie więzień. O konsekwencjach populizmu penalnego i ideologizacji polityki kryminalnej w Polsce dla więziennictwa, [w:] Problemy penologii i praw człowieka na początku XXI stulecia. Księga poświęcona pamięci Profesora Zbigniewa Hołdy, red. B. Stańdo-Kawecka, K. Krajewski, Warszawa 2011, s. 453-486.
- Moczydłowski P.: Więziennictwo w okresie transformacji ustrojowej w Polsce: 1989-2003, [w:] System penitencjarny i postpenitencjarny w Polsce, red T. Bulenda, R. Musidłowski, Warszawa 2003, s. 77-127.
- Płatek M.: Istota i znaczenie Europejskich Reguł Więziennych (ERW-2006) z perspektywy pracy funkcjonariuszy więziennych, [w:] Pozbawienie wolności – funkcje i koszty. Księga jubileuszowa Profesora Teodora Szymanowskiego, red. A. Rzepliński, I. Rzeplińska, M. Niełacna, P. Wiktorska, Warszawa 2013, s. 822-855.
- Płatek M.: Zadania polskiej polityki penitencjarnej w świetle Europejskich Reguł Więziennych, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 11 (2007), z. 1, s. 261-281.
- Postulski K.: Kodeks karny wykonawczy. Komentarz, Warszawa 2012.
- Szymanowski T.: Przeludnienie zakładów karnych, jego następstwa i metody ograniczania tego zjawiska, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 11 (2007), z. 1, s. 282-294.

Źródła internetowe

- http://sw.gov.pl/Data/Files/001142rdeb/2014-01-31_komunikat_w_sprawie_zaludnienia_zakladow_karnych_i_aresztow_sledczych.pdf [dostęp: 02.02.2014].
- http://sw.gov.pl/Data/Files/001142rdeb/2014-01-31_szczegolowa_informacja_o_zaludnieniu_oddzialow_mieszkalnych.pdf [dostęp: 02.02.2014].

MOŻLIWOŚĆ REALIZACJI EUROPEJSKICH REGUŁ WIĘZIENNYCH Z 2006 R.
W ZAKRESIE REINTEGRACYJNEGO MODELU WYKONYWANIA KARY POZBAWIENIA
WOLNOŚCI A PRZELUDNIENIE POLSKICH JEDNOSTEK PENITENCJARNYCH

Streszczenie

Artykuł poświęcony został, szczególnie doniosłej w dzisiejszych czasach, problematyce jaką jest możliwość realizowania reintegracyjnego modelu wykonywania orzeczonej kary pozbawienia wolności w realiach polskich zakładów karnych oraz aresztów śledczych. Opracowanie zostało podzielone na dwie zasadnicze części. W części pierwszej, zarysowana została budowa Europejskich Reguł Więziennych z 2006 r. oraz przedstawione zostały najważniejsze uregulowania prawne dotyczące tytułowego zagadnienia. Część druga zawiera w sobie zarówno warstwę historyczną, ukazującą problematykę przeludnienia w jednostkach penitencjarnych w XX-to wiecznej Polsce, jak również stanowi omówienie norm metrażowych, obowiązujących w rodzimym ustawodawstwie, na tle wymogów przestrzeganych przez inne kraje europejskie. Istotnym walorem przedmiotowego opracowania jest jego aktualność bowiem zawarto w nim najnowsze dane statystyczne, opublikowane dnia 31 stycznia 2014 r., a dotyczące liczby osadzonych we wszystkich jednostkach penitencjarnych z terenu całego kraju.

Słowa kluczowe: norma metrażowa, skazany, więzień, standardy międzynarodowe, funkcjonariusz służby więziennej.

POSSIBILITIES OF IMPLEMENTATION OF THE EUROPEAN PRISON RULES (2006)
AS PART OF THE REINTEGRATION MODEL OF SERVING IMPRISONMENT
VERSUS OVERPOPULATION IN POLISH PENAL INSTITUTIONS

S u m m a r y

The paper deals with possible ways to implement the reintegration model of serving imprisonment in the reality of Polish penal institutions and remand centres. The study is divided into two major parts. The first one outlines the structure of the European Prison Rules of 2006 as well as the key regulations concerning the issue under investigation. The second part comprises a historical glance at the problem of overcrowded penal institutions in 20th century Poland and a discussion of space norms currently in force in Poland, as seen against space requirements observed by other European countries. The presented work has an indisputable merit of being topical for it provides the latest statistical data (published on 31 January 2014) regarding the number of inmates in all penal institutions nationwide.

Key words: space norm, convicted person, inmate, international standards, prison service officer

Translated by Tomasz Pałkowski